

eddig tapasztalat azt mutatja, hogy azok az igazságok, amelyek körülveszik az emberiséget, csak annyiban igazságok, amennyiben léteznek és uralkodnak felettünk. Uralkodnak, tehát eleve meghatározzák azt a viszonyt, amely ilyenkor fennállhat a rabságba taszítottak és taszítók között.

Milliónyi érdek vesz körül mindannyiunkat és milliónyi érdek hajt bennünket. Ezek az érdekek éppúgy különböznek egymástól, mint az emberek. De éppúgy hasonlítanak is, mint az emberek. A cél tehát nagyjából azonos, míg az eltérések az eléréséhez vezető utakban jutnak kifejezésre. Út pedig nagyon sok van, ezért vagyunk hajlandók elhinni azt is, hogy mindegyikük egy-egy új célhoz vezet. Pedig nem. Ezek az utak olyan álcázottak, hogy utazás közben a szem megszokja a buktatókat és célba érve magát a célt sem vesszük észre. Lehet, hogy azért, mert egyedül a célt nem álcázta senki sem.

Az álcázás az érdekek álcázása — érdekből. A természet nem „álcázza” sem önmagát, sem mást. Az ember igen. Az ember valaha éppen annak a természetnek volt a tagja, amely igazságait nem tudta álcázni. De az ember kitalálta és megtanulta az álcázás folyamatait, ördögösségét és kilépett a természetből. Megtagadta a valóságot, hogy új valóságot találhasson ki, amelylyel természetet és embert álcázhat. Ezért tettei célja és tárgya lett a Másik. Önmagát projektálta a Másikba, vágyait élte ki a Másikban és a Másik-

kal, mialatt az eszközzé, formális tárggyá redukálódott. Az érdek tette azzá, az igazságba projektált érdek. Ezt az igazságot kínálta az ember a Másiknak, aki ezt elfogadván, a gyengébb törvényei szerint másikká lett. Most ez az igazság, függetlenül attól, hogy ez nem igazság.

Csakhogy a Másik már látja, hogy ezt az igazságot az apokalipszis ötödik lovasa hozta. A Másik már érzi, hogy igazsága csak saját tudatlanságának a következménye. Igen, minél tudatlanabb az ember, annál inkább ragaszkodik az igazság mítoszához. Amikor, amikor a tudat lesöpri a történelem színpadáról az érdekek igazságát, az igazság mint olyan megszűnik. Amikor tehát az igazság már nem érdek lesz, megszűnik egyéb lenni, mint ismét a természet szabadsága. Ez az igazság szabadsága és a szabadság igazsága. Nem kell majd minduntalan felnéznünk az égre, hogy ott van-e még Ő, és játszadozik-e még az embereket behálózó fonalakkal. A fonalak majd nem felfelé vezetnek, hanem köztünk maradnak, azért, hogy egyformán és komolyan játszunk velük. A játék pedig *horizontális* és nem *vertikális* igazságokat kelt majd életre. Viszsa kell szerezniünk mindazt, ami eredetileg is a miénk volt — valamikor a Természetben...

Majd csak azután mondhatjuk, hogy elindultunk megkeresni az Igazságot...

CSERVENÁK Róbert

A SAVREMENOST 1982/6 SZÁMA

A Kommunista Szövetség Tartományi Választmányáé folyóiratának, a Savremenostnak ezúttal a marxista oktatás dogmatizálása a központi témája. A 6-os szám ugyanis annak a Szabadságnak megtartott tanácskozásnak az anyagát közli, amelyen tartományunk pedagógusai és marxistái a marxista nevelés és oktatás időszerű problémáit vitatták meg, egynapos szeminárium keretében. A lap a Közgazdasági Karon elhangzott legérdekesebb felszólalásokat tartalmazza. A ta-

nácskozás résztvevői tehát örömmel nyugtázzák, hogy véleményük nemcsak a szeminárium hallgatósága és vitázói tudatában él tovább, hanem újabb alkalmat is ad a vitára, az oktatás aktuális kérdéseiről. A marxista oktatás ma igényli is a tapasztalatcserét, hisz a helyes nevelés és elvi tisztaság ezen a területen nagyban hozzásegít társadalmi gyakorlatunk és az öngazgatási viszonyrendszer kiépítéséhez.

A központi témához hét szerző járul

hózzá közvetlen kérdésfeltevéssel és a gyakorlati problémák megvilágításával. Prvoslav Ralić a marxista oktatás dogmatizálásának veszélyéről ír. Először is felveti a kérdést, hogy lehet-e dogmatikusan beszélni magukról a dogmákról. Persze hogy lehet, mégpedig akkor, amikor a bíráló elemzések nem fedik föl a dogmák valódi gyökerét. Igaz, hogy dogmán rendszerint a megkövesedett tudománytalanságot értjük, de nem szabad elfelednünk, hogy a dogmatikus állításokat is az élet, az emberi tevékenység szüli. A marxista nézetek szerint minden eszmei dolognak a társadalmi bázisból erednek a forrásai, tehát a „végérvényes igazságokat” is az ember találta ki a társadalmi termelési viszonyoktól függően. A cikk írója szerint nélkülözhetetlenek a forradalmi változások (tehát az alapvető társadalmi viszonyok megváltoztatása) ahhoz, hogy túlhaladjuk egy társadalmi korszak dogmatikus nézeteit. Például, a vallás háttéré filozófiai jellegű, hisz életfelfogásról tanúskodik, mégis reakciós dogmáknak tekintjük, megfedkezve arról, hogy egy bizonyos korszakban társadalmi-politikai, sőt „egzisztenciális-emocionális” jellegű volt. Fel kell tehát ismernünk a vallási dogmák lényegét, hatásukat a társadalmi viszonyokra, és ha van erőnk (osztályérdek például) hozzá, akkor forradalmi úton túl is kell haladnunk. Ugyanez vonatkozik az olyan dogmákra is, amelyek a régi társadalmi osztályérdekeket védve elidegenítik az embert a valós értéktől, megalázzák, vagy kizsákmányolják. A marxizmus szisztematikus tanítása megmutatja azt az utat, amely kivezet a dogmák birodalmából. A marxizmus P. Ralić szerint eleve dogmaellenes tanítás, ezért nem szabad megengednünk, hogy a tanítása dogmatikussá váljék. A marxizmus tanításából ki kell tehát küszöbölnünk azt a szituációt, amikor egy „kompetens előadó” átviszi tudását az ugyanazt az autonómiát nem élvező tanulóra. Ugyanakkor meg kell szüntetnünk a sematikus nevelési módszert, hisz a marxizmus nyíltsága azt jelenti, hogy önmagának se engedélyez semmilyen végérvényes állításokat. A dialektikus materializmus következetes alkalmazásával mindenkor túlhaladhatjuk a

dogmatizmust. Ehhez meg kell szüntetnünk a hierarchiát, a nem demokratikus társadalmi viszonyokat és valódi öngazgatást alkalmaznunk. A marxista elemeket tehát társadalmi gyakorlatunkon keresztül fogadjuk el, de ugyanakkor tovább is fejlesztjük. Ez utóbbi megállapítás egészen nyilvánvaló a cikk-író fejtegetéseiből, ezzel is bizonyítja az elmélet és gyakorlat teljes dialektikus egységét.

Boško Kovačević szintén a marxizmus tanítása és a gyakorlat kapcsolatát taglalja. Kiindulópontja a marxizmus, majd a módszer és végül az öngazgatási gyakorlat. Rámutat arra, hogy a marxizmus mint állandóan változó világnézet szoros kapcsolatban áll a társadalmi gyakorlatlaltal, hisz a valóságból (anyag) ered. A meglévő viszonyok állandó túlhaladása jellemző az öngazgatásra is, ami az önmagát felszabadító munkásosztály feladata. A munkásosztály nem objektuma, hanem szubjektuma ezeknek a változásoknak, tehát valódi hordozója az öngazgatásnak. Éppen ezért az emberi tevékenységet semmilyen normatívakkal és direktívákkal berendezett intézménnyel sem szabad elfojtanunk. A marxizmus tanítását illetően Kovačević a valóságból, illetve ennek kritikai elemzéséből indul ki. A kritikus megismerés fölfedi a tévedéseket mind az elméletben, mind a gyakorlatban. Ennél fogva a marxizmus tanítása nem merülhet ki csupán az elméleti oktatásban. Marxizmust tehát nem akkor tanítunk, amikor egyszer, vagy kétszer hetente leckének feladjuk, hanem minden alkalommal, amikor a jelenlegi társadalmi viszonyok túlhaladásáról, fejlődéséről és jövőjéről vitázunk.

A harmadik cikk írója, Jelena Anastasovska, főleg a középiskolások marxista neveléséről és programbeli megoldásairól ír. Szerinte nélkülözhetetlen az egyes tanítási egységek szisztematikus összekapcsolása, mert csak így kaphatunk egységes világnézetet. Az egyes tantárgyak tartalmát és óraszámának összehangolását igyekeztünk elérni az új tantervvel. Ehhez azonban nélkülözhetetlen az előadók tapasztalatoseréje és a marxizmus oktatásának összeegyeztetése mind vertikálisan (a tanévek kö-

zött), mind horizontálisan (egyazon évfolyam tantárgyai között).

Dr. Rehák László az egyetemi szintű marxista oktatás problémáival foglalkozik. Ismerteti az utóbbi időben affirmálódó marxista tantárgyak sorsát az egyetemeken és főiskolákon. Rehák szerint az egyetemi oktatás alapját képező középiskolai programok túlságosan terjedelmesek. Így a tanuló csak informatívan tud regisztrálni egyes részeket, tehát nem érhetjük el a szükséges hatást. A tankönyvekről ugyancsak szól. Egyesek szerint ugyanis terjedelmesek, mások szerint viszont magas szintűek. Szerzőnk ez utóbbival kapcsolatban fölteszi a kérdést: Mi lesz a főiskolai marxista ismeretekkel, ha a középiskolai szintet csökkenteni akarjuk. A lényeg az volna, hogy ne túlságosan nagy terjedelmű, de annál alaposabb eredeti tudást szerezzen a középiskolai tanuló. Ismereteiben külön helyet kell elfoglalnia az öngazgatás lényegének. Ha szükséges, a rendszeres tanítást pótkövetéssel kell kiegészíteni (szakcsoportok, társadalmi-politikai aktivitás).

Egyetemi szinten is érezhető, nemigen érdeklődnek a mai fiatalok a marxizmus iránt. Nem olvassák az eredeti marxistákat, sem a klasszikusokat, sem pedig a maiakat. Márpedig az ifjúságnak meg kell tanulnia dialektikusan gondolkodni, mert különben anarcholiberalista nézetek hatása alá is kerülhet. A társadalmi viszonyok helyes (nem pedig vulgáris) megismerése helyes irányba tereli az egyén akcióképességét.

Blažo Perović a marxizmus és az oktatás ontológiai kapcsolatáról ír, dr. Szám Attila pedig a marxizmus dogmatizálását előidéző tényezőkről. Ez utóbbi szerző a hagyományos oktatási rendszer fogyatékosait elemzi, s megjegyzi, hogy sajnos, a tanítási egység mindmáig csak végig letisztázott és kikristályosodott fogalmak összessége lehet, amelyet a magoló típusok gyorsan fel-fognak, de gyakorlati hasznát nem veszik. Különösen veszélyes az ilyen hoz-

záállás az öngazgatású politikai rendszerhez. Ugyanis a tradicionális tanítás nem ismeri el az állandó változásokat, hanem éveken át ugyanazt sulykolja, holott a társadalmi viszonyoknak tökéletesedniük és változniuk kell. A marxista tanításban tehát ápolni kell az alkotó kezdeményezést, az emberi lényeg affirmálódását. A marxizmus tárgya ennél fogva a társadalmi valóság bíráló felmérése, az emberi szükségletek által továbbfejlesztett gyakorlat felmérése. A marxizmus és a szocialista öngazgatás tantárgyában viszont rendszerint csak a „mindennapi politikai” érdekek tükröződnek, nem pedig a munkásosztály történelmi céljai.

Ratko Savića egy marxista nevelőoktató intézmény tapasztalatairól ír. Ismerteti a marxista tanfolyamok, politikai iskolák hallgatóinak véleményét arról, hogy mit és mennyit hasznosíthatnak a gyakorlatban az elsajátított marxista ismeretekből.

A folyóirat második részében még a következő cikkek olvashatók: A termelő és nem termelő munka helyzete az elosztásban (dr. Dragoje Žarković). Az öngazgatás mint a népek, nemzetiségek, köztársaságok és tartományok önállóságának és egyenrangúságának alapja (Dušan Popović); A munka, a kultúra és az életmód viszonya (Dragan Koković); A társadalmi szükségletek lényegének meghatározása (Damjan Seković), továbbá itt találkozunk Radovan Pejanović írásával a vajdasági foglalkoztatási problémákról, s helyet kapott még a lapban hazánk technológiai fejlődése.

A Savremenost legújabb száma néhány könyvbemutató után közli Theodora W. Adorno hazánkban kiadott bibliográfiáját. A folyóiratot többnyelvű tartalomjegyzék zárja, a hátlapján pedig a Savremenost utóbbi öt évi tematikus számait sorolják fel.

GABRIĆ MOLNÁR Irén